

УДК 631.527:633.22

ХОМ'ЯК М. М.

Інститут сільського господарства Карпатського регіону НААН, с. Оброшине, Пустомитівський район, Львівська обл., Україна

e-mail: homyakmariya@ukr.net

СТІЙКІСТЬ РОСЛИН ГРЯСТИЦІ ЗБІРНОЇ ДО БІОТИЧНИХ ТА АБІОТИЧНИХ СТРЕСІВ

Зміна клімату та широкомасштабне забруднення довкілля висуває додаткові вимоги до створення нових сортів. Глобальне потепління клімату, яке розпочалося в кінці XX століття, неодмінно впливає на всі галузі народного господарства, і особливо на селекцію рослин грястиці збірної. У зв'язку з глобальними змінами кліматичних умов вирощування культури існує нагальна потреба впровадження у селекційний процес принципів і методів адаптивної селекції. Оцінку реакції генотипів грястиці збірної на зміну умов навколишнього середовища слід проводити як на рівні вихідного матеріалу, так і на завершальних фазах селекційного процесу. В селекції дуже важливо поряд з оцінкою рівня урожаю, тобто генетично обумовленого середнього урожаю сорту в конкретних екологічних ситуаціях, знати характер реакції на умови середовища. Показники реакції генотипів на зміну умов середовища характеризують властивості сорту – його пластичність і стабільність у реалізації рівня розвитку ознак.

Селекція грястиці збірної проводиться за повною схемою селекційного процесу в лабораторних і польових умовах з використанням методичних підходів, які використовуються в міжнародній практиці, зокрема, відповідати вимогам ISO 17025 та згідно з науковими виданнями. Польові дослідження проводяться в колекційному розсаднику на осушених гончарним дренажем дерново-підзолистих, поверхнево-оглеєних, середньокислих, суглинкових, утворених на делювіальних відкладах ґрунтах Передкарпатського відділу наукових досліджень Інституту сільського господарства Карпатського регіону НААН, де вивчається 34 сортозразки грястиці збірної різного еколого-географічного походження з метою виявлення найбільш пристосованих до ґрунтово-кліматичних умов зони Передкарпаття. Стандарт сорт 'Бойківчанка'. Повторність 2-х разова.

Облікова площа 1 м. кв. В 2021 році одержано дворічні дані. Вихідний матеріал оцінювали за морфологічними особливостями, скоростиглістю, продуктивністю кормової маси і насіння, стійкістю до стресових умов навколишнього середовища, хвороб, шкідників.

Терміни настання фенологічних фаз розвитку більшості сортозразків грястиці збірної збігалися з фазами розвитку сорту-стандарту 'Бойківчанка'. Однак були виділені і скоростиглі зразки, що відрізняються більш раннім терміном початку цвітіння (на 5-7 днів) і більш коротким вегетаційним періодом (на 12-14 днів). Перед збиранням врожаю в розсаднику проводили біометричні виміри рослин. Висота рослин – ознака, яка слугить непрямим показником кормової продуктивності. Виявлено пряму кореляційну залежність між висотою травостою і урожайністю ($r=0,88$). В середньому висота стебел на ділянках коливалась від 63 см до 124 см, довжина волоті від 5 см до 21 см. Встановлено, що близько 60% сортозразків, що відрізняються підвищеною урожайністю, перевершували сорт 'Бойківчанка' по висоті рослин. За результатами дворічних досліджень за кормовою і насінною продуктивністю виділилось 14 селекційних номерів. Вони перевищили стандарт за врожаєм зеленої маси на 10-85%, сухої речовини – на 3,4-16,7% і насіння – на 0,10-8,5%.

В результаті вивчення і спостережень за комплексом господарсько-цінних ознак виділено джерела та донори: за зимостійкістю – 10 зразків; за швидкістю відростання після скошування - 4 зразки; за рівномірним ритмом формування зеленої маси - 12 зразків; за врожаєм сухої речовини - 8 зразків; за насінневою продуктивністю - 12 зразків; за вмістом сирого протеїну - 5 зразків; за стійкістю до іржі – 3 зразки.

Ключові слова: грястиця збірна, сортозразок, біотичні і абіотичні чинники, генотип, сорт.